

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

סוציולוגיה

הוראות

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	–	(שאלה אחת $12 \times$)	–	12 נקודות
פרק שני	–	(ארבעה סעיפים $11 \times$)	–	44 נקודות
פרק שלישי	–	(ארבעה סעיפים $11 \times$)	–	44 נקודות
סך הכול	–			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: יש לענות בתמצות ובבהירות ולהשתמש במושגים שנלמדו.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (12 נקודות)

קראו את הקטע שלהלן, וענו על אחת מן השאלות 1–2 (12 נקודות).

ממשלות רבות מעודדות תיירות חוץ כדי להכניס מטבע חוץ למדינה, אבל התגברות התיירות העולמית פוגעת בסביבה ובאתרי התיירות. מצב זה עורר גל מחאות נגד תיירות חוץ בקרב האוכלוסייה המקומית החיה ביעדי תיירות מבוקשים שונים בעולם.

וול סטריט ג'ורנל (2018, מאי 29). 1.3 מיליארד תיירים מכניסים הרבה כסף וגורמים לכאב ראש, גלובס. אוחר מתוך: www.globes.co.il

[11/10/2021]

1. הסבירו את המתואר בפתח באמצעות שני מושגים ו/או עקרונות מן התאוריה הפונקציונליסטית.

2. הסבירו את המתואר בפתח באמצעות שני מושגים ו/או עקרונות מתאוריית הקונפליקט.

פרק שני (44 נקודות)

ענו על ארבעה סעיפים מן השאלות 3–6 (לכל סעיף – 11 נקודות).

3. יש הטוענים שגננות רבות מצרפות לקבוצת הורי הגן באפליקציית וואטסאפ בעיקר את האימהות של הילדים. האבות של הילדים מצורפים לקבוצה הזאת רק במקרה שבו ההורים גרושים.
שפיר, ת. (2021, אוגוסט 27). למה אבא לא בוואטסאפ של הגן? פערי המגדר מתחילים מוקדם, YNET. אוחזר מתוך: www.ynet.co.il [27.08.2021].

א. הגדירו מושג אחד: מינניות (סקסזים) או מגדר. באמצעות המושג שהגדרתם הסבירו את המתואר בפתיח.
(11 נקודות)

ב. על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשנים האחרונות חלה עלייה בשיעור הגירושין בישראל.
דרוקמן, י. (2017, נובמבר 22). ישראל מתגרשת. YNET. אוחזר מתוך: www.z.ynet.co.il [11.10.2021]

הציגו גורם אחד לעלייה בשיעור הגירושין, ובאמצעותו הסבירו עלייה בשיעור האבות בקבוצות הורי הגן בוואטסאפ. (11 נקודות)

4. בשנים האחרונות ישראל היא אחת מן המדינות המובילות בעולם בתחום ההייטק (דה־מרקר, 17.01.2017). כיום היא מייצרת ומייצאת למדינות שונות בעולם שירותים דיגיטליים, פיתוחים בתחום אבטחת הסייבר ועוד (גלובס, 26.01.2021). משרד החינוך והורי התלמידים מעודדים את התלמידים ללמוד את מקצוע המחשבים בתיכון, כדי שיוכלו להשתלב בענף המחשבים בעתיד.

א. הסבירו מושג אחד: תרבות גלובלית או תהליך הגלובליזציה. כיצד הוא בא לידי ביטוי בפתיח? (11 נקודות)

ב. מהו סוכן חיברות ראשוני ומהו סוכן חיברות משני?
הדגימו אחד מהם מן הפתיח. (11 נקודות)

5. בחיבור מאת אדוארד הול "הלשון האילמת" (1959), החוקר מתייחס לתרבויות שונות.
- א. השוו בין שתי תרבויות המוזכרות בחיבורו של הול באמצעות שני קריטריונים שונים. (11 נקודות)
- ב. מהי קהילה?
- הציגו ממד אחד של קהילה, והדגימו כיצד ממד זה בא לידי ביטוי בחיבורו של הול. (11 נקודות)
6. סוכנות החלל הישראלית בחרה ביעל להיות האסטרונאוטית הישראלית הראשונה בחלל. יעל אינה בטוחה שהיא המועמדת המתאימה ביותר לתפקיד, אך לאחר ששמעה את השבחים שחלקו לה, חשבה שהיא אכן המועמדת המתאימה ביותר לתפקיד.
- א. הציגו באמצעות התאוריה של צ'רלס הורטון קולי, "האני במראה", את התהליך שעברה יעל. בתשובה אפשר להיעזר במשפט מפתח מן התאוריה. (11 נקודות)
- ב. יעל מתכוונת להביא לחלל דגל ישראל וחנוכייה.
- מהו "סמל"? הסבירו באמצעותו את כוונתה של יעל להביא לחלל אחד מן הפריטים. (11 נקודות)

פרק שלישי (44 נקודות)

קראו את הקטע שלהלן, וענו על ארבעה סעיפים מן השאלות 7–10 שאחריו (לכל סעיף – 11 נקודות).

"קוביות שחורות": למידה והוראה דרך עדשת המצלמה

מעובד על פי בחברת האדם (2021, יולי 1). "קוביות שחורות": למידה והוראה דרך עדשת המצלמה בחברת האדם.

אוחזר מתוך: www.behevrat-haadam.org [12.10.2021]

בשנה החולפת התקיימה באוניברסיטת בן גוריון בנגב הפגנת סטודנטים נגד רשויות האוניברסיטה. הסטודנטים דרשו הקלות בתחום מועדי המבחנים בתקופת הקורונה, שינוי היחס של המרצים כלפיהם וקבלת החזר כספי. הסטודנטים טענו שהמרצים "לא רואים אותם", לא מתחשבים בהם, רואים בהם מסך שחור ללא אישיות, רגשות וצרכים. אפשר להניח שהמחאה התעוררה בגלל הזעם, כמו הזעם של לקוחות שהובטח להם מוצר מסוים – לימוד פרונטלי בכיתה – אך למעשה קיבלו מוצר אחר, "מוצר פגום" – למידה מרחוק.

5

משבר הקורונה עורר ביקורת כלפי מערכת ההשכלה הגבוהה בעולם, וההפגנה באוניברסיטת בן גוריון בנגב היא ביטוי לכך. הדברים שנשמעו בהפגנה הצביעו על פגמים בהוראה וביחסים בין מרצים לסטודנטים. מחקר חדש, שכתבה דוקטורנטית באוניברסיטה זו, בחן את חוויית הלמידה וההוראה במשבר הקורונה. המחקר התמקד בהתייחסות של המרצים ושל הסטודנטים להפעלת מצלמה בשיעורים המקוונים, וניסה להבין דרכה את היחס של כל אחד מן הצדדים ללימודים במדיום הדיגיטלי החדש.

10

רבים מן הסטודנטים הביעו חוסר רצון להפעיל את מצלמות המחשב בזמן ההרצאות המקוונות, ונימקו זאת בבעיות חיבור וגלישה, תנאי מגורים צפופים ועוד. היו שטענו כי הפעלת המצלמה במחשב גורמת ל"חדירה לפרטיות" ולהיחשפות יתר.

נימוק זה עורר את תשומת לב החוקרת, משום שבאחד המחקרים האחרונים שעוסק בחוויה הסטודנטאלית בישראל, התלוננו סטודנטים ש"לא רואים אותם", שהמרצים אינם מתעניינים בחייהם האישיים, וחוסר להם מקום לביטוי עצמי במסגרת האקדמית. לדבריה, אותה "פרטיות" נתפסת בעיני הסטודנטים בהקשרים מסוימים ראויה, רצויה ואף חיונית לתהליך למידה "משמעותי", אך בהקשרים אחרים, כמו במקרה של למידה מרחוק, היא נתפסת כ"חדירה" ואיום.

15

המחקר בחן גם את חוויית ההוראה המקוונת של המרצים. הם סיפרו על התמודדותם עם "קוביות שחורות" – מצלמות כבויות של הסטודנטים. הביטוי "קוביות שחורות" נהיה שגור בקרב המרצים וביטא את תסכולם ואכזבתם מן ההוראה המקוונת. המצלמות הכבויות נתפסו על ידי המרצים לא רק כהשתתפות פסיבית של התלמידים, אלא גם כפעולה הפגנתית של ניכור ואדישות כלפי התוכן הנלמד, ובעיקר – כלפי המרצים באופן אישי. המרצים סיפרו על שיטות שונות שבאמצעותן הם ניסו לשכנע את הסטודנטים להפעיל מצלמות, וניסחו את חוויותיהם במושגים של תסכול, עלבון, קושי, אי-נעימות, פגיעה ב"אינטימיות" בשיעורים, והדגישו את הקשר בין "למידה פעילה" לאינטימיות.

20

חוויית המרצים חושפות כיצד הם רואים את מהלך ההוראה, את מודל ההוראה הטוב בעיניהם, המאפשר למרצה להעניק לתלמידים חוויה רגשית של "אינטימיות", אף שהשיעורים נערכים באמצעות המדיום הדיגיטלי.

25

שדה ההשכלה הגבוהה משתנה כיום. הרגשות, בצד הכלים הדיגיטליים, הם חלק בלתי נפרד מתיאור חוויות ההוראה והלמידה. המפגש בין התרבות הדיגיטלית, התרבות הרגשית ובין ההוראה משפיע על השינוי המתרחש כיום בזהות ובתפקיד החברתי של המוסדות האקדמיים.

ענו על ארבעה סעיפים מן השאלות 7-10 (לכל סעיף – 11 נקודות).

כדי להדגים מושג או תאוריה הנזכרים בקטע, לא מספיק להעתיק משפטים מן הקטע. יש להסביר את הקשר בין הנאמר בקטע ובין הנדרש בשאלה.

7. א. לפניכם טענה: "כאשר מורים (או מרצים) סמכותיים דורשים בתקיפות מן הסטודנטים דבר מה, רבים מהם מצייתים".

בהסתמך על הפתיח הביאו נימוק מסוג ראיה התומך או המפריך טענה זו. (11 נקודות)

ב. בחרו בשני ערכים שהייתם נוהגים לפיהם אם מרצה (מורה) היה דורש מכם להפעיל מצלמה בשיעור מקוון.

נמקו את התשובה. (11 נקודות)

8. א. האם אפשר להתייחס לפתיחת מצלמה בשיעור מקוון כמו לנורמת "אורחות העם" (פולקוויז) או כמו לנורמת

"ציוויי יסוד" (מורס)?

הסבירו את שני סוגי הנורמות ונמקו את התשובה. (11 נקודות)

ב. אף שמרצים רבים ניסו ליצור אינטראקציה עם הסטודנטים בהרצאות מקוונות ולהנגיש להם את החומר הלימודי

בסביבת הלימוד המקוונת החדשה, התלוננו הסטודנטים שהשתתפו במחאה ש"לא רואים אותם" ולא מתייחסים

לצורכיהם.

הסבירו את המתואר בפתיח על פי שני מושגים ו/או עקרונות מתוך תאוריית האינטראקציה הסימבולית.

(11 נקודות)

9. א. הציגו מאפיין אחד של חברה פוסט-תעשייתית והדגו אותו מן הקטע. (11 נקודות)

ב. מהי תרבות חומרית?

הביאו מן הקטע שתי דוגמאות לתרבות חומרית. (11 נקודות)

10. א. הסבירו מהי זהות ומהי זהות משנה.

הדגו מן הקטע אחד מן המושגים האלה. (11 נקודות)

ב. יש סטודנטים הטוענים שנפגעו בגלל המעבר להוראה מקוונת.

הסבירו מהו קיפוח יחסי.

הדגו מושג זה מן הקטע. (11 נקודות)

בהצלחה!